

SABA: una aventura literària

per Josep Maria Riu

Aquestes dues mostres sabadellenques de vitralls corresponen de principis de segle.

nisme hi és present d'una forma molt més acusada del que d'entrada ens pugui semblar. Per això, amb la col.laboració de n'Antoni Carbonell i l'ajut de la Caixa d'Estalvis de Sabadell, ens hem marcat una fita: realitzar un recull-inventari dels vitralls de la nostra ciutat, que donarà testimoni de la riquesa que ens es pròpia.

Actualment se segueix treballant el vitrall, i les seves possibilitats plàstiques permeten de seguir gaudint de la riquesa dels colors i de les formes. Ara el fet artístic és més de recerca i esforç personal que no pas fruit d'un corrent artístic determinant d'unes pautes de treball.

Finalment, cal ressenyar que aquest ràpid recorregut pel món del vitrall limita el poder esplaïar-se i concretar més a fons tots i cada un dels aspectes que hem esmentat. Així com els que fan referència directa als vitralls de Sabadell, que esperem de poder aprofundir-hi en properes col.laboracions.

Mentre en el camp polític de la República la península estava en plena eferescència ja que a Madrid el govern era de centre-dreta amb Lerroux i Gil Robles com a capdavanters, a Catalunya l'Esquerra manava a la Generalitat, amb el president Companys. Tots el qui, en plena joventut, vivíem aquells dies érem conscients que alguna cosa inesperada s'anava gestant sota terra. L'apassionament era viu i en alguns sectors hi havia poques ganes d'entesa ja que més aviat les actituds dels extrems -d'una i altra banda del ventall de partits- acudien a les armes en atemptats lamentables.

Ens cal constatar, però, que tant a la segona meitat dels anys 20 fins a la guerra del 36, la joventut sentia un deler de cultura com no he observat mai més. Es llegia, s'estudiava, es feien exposicions i àdhuc a la nostra ciutat -que aleshores vorejàvem els 50 mil habitants- hi hagué moment que sortien tres diaris, un setmanari i un o dos mensuals. Potser cal matisar que en aquells moments no existia la "tele", la qual cosa ha capgirat una mica les línies d'atenció de la gent jove.

Fou precisament en aquest punt precís que sortí a la llum pública el periòdic -mensual- SABA portat al món per la mà del jove Joan Gallemí, encara que enlloc no es faci constar aquell detall. Sembla ser que l'ajudà l'aleshores jove autor sabadellenc Ramon Moix, del qual en el primer número hi ha un fragment de la seva obra teatral "Nadal en la tenebra". Aquesta obra fou estrenada i representada a Sabadell i era un cant contra la guerra. Tinguem en compte que en aquell temps Europa vivia en un continu sobresalt: per un cantó Hitler i Mussolini, per altre Anglaterra i França i, al mig del joc, la Rússia soviètica. Nosaltres, com hem dit abans, en règim republicà que es veia sotraguejat per totes les ideologies que estaven de moda en l'escenari europeu.

És per això, potser, que en la "Salutació" de presentació de SABA es diu que tindrà la publicació un "caire netament apolític" i que el seu objectiu és "tractar temes de l'ideal i literaris" i amb "ganes d'entrar a totes les llars sabadellenques" i "el desig de que sigui llegit per tota la joventut sabadellenca". Això donava a entendre que el mensual era fet per joves -Joan Gallemí, Ramon Moix i altres- i amb el propòsit com resa el subtítol del

D'esquerra a dreta: Joan Gallemí i Ramon Moix (1934)

segon número de ser un "periòdic de joventut". Després, en el número quatre ja llegíem "periòdic independent" i en el viutè, que fou el darrer, "periòdic independent de literatura".

Tot venia a indicar que el seu fer anava madurant per arribar a ser un periòdic per a tota mena de gent i edat i concretat cap a temes literaris i artístics com ho demostra que en cada número hi ha mitja, o una o dues planes senceres dedicades a la poesia, on trobem sempre alguna poesia de Joan Gallemí de les quals es desprèn i s'hi perfila una qualitat que si s'hagués proposat seguir aquest camí i n'hagués fet la seva professió qui sap si avui el seu nom constaria en algunes antologies de la llengua catalana. M'agrada quan diu: "llavors, jo no voldria ser res més, que el vel de cada nit que el rostre et besa".

A quasi tots els números hi ha un conte i, especialment remarcable, un de Joan Sallarès: "Una tarda adusta en el music-hall", d'una gran força expressiva. També hi hem llegit un treball de Josep Torrella: "Conversant", de sabor humorístic.

També es dona gran relleu a l'estrena de l'obra teatral del notable poeta sabadellenc Joan Trias Fàbregas "Laura, la forastera", la qual fou representada a l'Euterpe en funció dels Amics del Teatre i per la companyia Clapera. En el número 2 hi ha un llarg fragment de "la princesa i la pastora" de l'esmentada obra: "El castell, eixopluga una prince-

ve de la pàgina 351

SABA

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ: Garcilaso, 15 - Telèfon 1230 - LITERATURA

Any I - Núm. 1

Sabadell, 19 de maig de 1934

Preu: 20 cèntims

Indubtablement,
la cultura és el camí
pel qual passa l'evolució
dels pobles.

lic, artista cristià, deixà memòria que el seu apòstol va ser mossèn Frederic Clascar, deixeble i entusiasta del magne prelat Dr. Josep Torras i Bages. Rucabado pensà que a la influència d'aquest darrer devia, després dels seus pares, *tot quant jo sóc, de manera que essent ell (mossèn Clascar) bon fill del Dr. Torras jo miro el gran bisbe com el patriarca del meu esperit.*

Recordo haver llegit que "Rucabado, fill exemplar del nostre noucentisme, fou un puntal ferm de la Renaixença cristiana". Certament, la seva aportació al moment fou plena de vitalitat, temeritat i fins i tot originalitat, captant a l'hora, suaument però impulsiva, tota la doctrina que naixia en l'alta serenitat d'un Prat de la Riba. L'obra de Rucabado va ser fruit d'una reflexió dins del catolicisme històric. Bé cal que faci una lleugera referència a la relació de Rucabado amb Sabadell. A la crònica biogràfica a la qual m'he referit figura la notícia que *l'any 1893, acabats els estudis primaris, es trasllada a Sabadell, a casa dels seus oncles Marc Manich i Rosa Comerma. Aquests tenen un fill, Joaquim, cosí germà de Ramon, que també ha acabat els estudis primaris, i les famílies decideixen que cursin plegats el batxillerat als Escolapis de Sabadell. És als Escolapis de Sabadell on coneixerà el seu condeixeble, el Dr. Lluís Carreras, amb qui mantindrà una gran amistat i el qual serà un dels orientadors de la seva vida.*

I bé; Rucabado aprofità l'oportunitat d'inaugurar-se l'església dels Escolapis, i amb data 7 de juny del 1932 escrigué a les pàgines de "Catalunya Social" un meravellós article a propòsit de l'acte. Crec adient de reproduir-ne uns fragments. Diu així: *La ciutat on s'aixeca l'església és Sabadell, privilegiada per tants conceptes, i l'església és la de l'Escola Pia, edificada a glòria de Déu i a honorança de Sant Agustí, bisbe i doctor, i solemnement oberta i beneïda el diumenge últim, dia 1 de maig. És just que del goig d'aquesta inaugural els lectors en participin, perquè l'obra de l'Escola Pia de Sabadell fa anys que traspua poc o molt en aquestes planes a través de la bona voluntat d'aquest humil i obscur deixeble, que sota el seu maternal guiatge aprengué d'estimar la Fe amb aquell amor gelós que la defensa. Tots els escrits del que això signa, poc o molt fills són d'Escola Pia, i és cosa digna i justa que el batec de l'alegria s'aparelli amb l'homenatge de la gratitud.* ■

sa, la cabanya, la filla d'un pastor".

Ramon Moix, per exemple, hi escrigué un llarg article on fa un resum interessant de "Literatura antiga i literatura moderna", on s'hi veu que és home d'inquietuds i amb ganes d'estar al dia en qüestions literàries, amarat un xic de neguits sociològics com s'estilava en aquells anys 30.

El periodista L. Roura Garriga que durant tants anys es va moure per les redaccions locals, hi escrigué una semblança del que fou gran col·leccionista i artista a la vegada, Josep Centelles Vilamunt. Roure Garriga encertà amb un estil viu i gràfic que encaixava molt bé en la premsa d'aquells dies. També trobem una glosa d'Octavi Saltor sobre "Una cançó de J.M. de Sagarra" la qual es llegeix amb atenció i gust.

En el que resultà ser el penúltim número, el setè, s'evoca la figura de la poetessa Agnès Armengol. És curiosa la frase d'Agnès Armengol dita dos dies abans de morir al seu entrevistador: "Oh Catalunya! després de l'esclavatge, la glòria: després, qui sap si un nou dolor o una nova esclavitud!..."

Al vuitè i darrer número de la història de SABA, hi ha un estudi de Joan Bta. Vives sobre Manuel Ribot i Serra, on es fa una viva ressenya de tota l'obra del nostre il·lustre concitadà.

Però com hem dit abans, és en la poesia on SABA recollí diversos textos importants de Joaquim Folguera, Amat Gosalbes, S. Sabater Oliver, Dolors Arroyo, Agnès Armengol, Apel·les Mestres, Roure Garriga, Trias Fàbregas, Santiago Rusiñol. I mai no hi mancà la de Joan Gallemí.

Jeroni Moragas, aquell que fou tan gran pedagog, hi va escriure un article sobre feminisme, en el qual, entre altres coses, diu: "Cada vegada que una feminista em vol convèncer de les seves idees sobre els drets de la dona li dic que no cal, que ja n'estic convençut, però que em sembla que abans d'aconseguir coses que potser els vindrien balderes haurien d'aconseguir d'elles mateixes quelcom més fàcil i doblement important. Haurien d'aconseguir que el nom de dona no fos mal usat". ■

En el primer número es fa ressenya d'una exposició, a Belles Arts, de final d'estudis del nostre enyorat Joan Mauri i Espadaler i es diu que "amb els seus quadres aquest artista ha palesat la seva finíssima sensibilitat de pintor, i la seva mestria en l'execució". I es parla de cinema i de teatre, i àdhuc de filosofia.

El nom mateix de SABA és demostratiu del caràcter al·legòric i entusiasta del seu fundador. "Saba" vol dir "allò que dóna a alguna cosa el seu vigor". Això és el que pretenien els que escrivien al "periòdic independent de literatura": Remoure, envigorir el nostre idioma i fer-ho a la vegada d'una manera entenedora, gens emfàtica i, amb tot, estimulante.

SABA va començar el 19 de maig del 1934, amb el seu primer número, i acabà el desembre del mateix any. Entremig, o sigui el 6 d'octubre del 1934, ocorregué allò tan curiós, fantasmagòric en algun sentit, que havia de tenir unes repercussions tan greus encara no dos anys més tard, el 18 de juliol del 1936. Qui sap si aquell famós 6 d'octubre influí d'una manera indirecta que SABA no passés més enllà del desembre següent. El trasbals de la Generalitat commogué tota la vida política d'aleshores. I l'ombra dels extremismes no afavoria gens una labor literària com la que ja pensava anar desenrotllant el modest i juvenívola SABA.

Com a final de mostres de coses que es varen dir a les planes del literari SABA, he escollit unes ratlles d'un article de Joan Peric i Mates que es titula "Estètica i filosofia del bosc de can Feu". Diuen: "No sé per què cada vegada que entro al bosc de can Feu em fa l'efecte que ho faig en una catedral imponent. Diríeu que els camins i caminets són claustres i que el Pla de l'Amor és la nau central, amb columnes superbes, que són els pins". I continua: "El bosc té melodies plenes de tendresa per a qui les sap escoltar: té paratges d'una elegància pulcríssima i pictòrica: té llocs de solitud acariciadora. La seva bellesa és una bellesa discreta".

El bosc de can Feu havia de morir com SABA, uns anys més tard. ■